

На першому етапі необхідне створення нормативно-правового документа, що регламентує концептуальні принципи регулювання ТЦ на підприємствах України. Сюди слід віднести наступне.

1. Введення поняття трансфертної ціни, уточнення переліку взаємозалежних осіб, комплексу ознак, згідно з яким податкові органи вправі контролювати угоди. Адаптація досвіду країн-сусідів: РФ, Білорусії. Так, використовуючи досвід РФ, можна посилити перелік взаємозалежних осіб шляхом введення можливості встановлення взаємозалежності осіб у судовому порядку, якщо відносини між особами можуть вплинути на результати угод. Розширення кількості трансакцій, які перевіряють на предмет справедливості цін, можливе за рахунок товарообмінних, бартерних, зовнішньоторговельних операцій.

2. Розширення кількості методів визначення трансфертної ціни, розкриття механізму їхнього застосування. На даний момент в Україні дозволені лише чотири з них; перевага надається методам, заснованим на аналізі угоди. Пріоритетне використання методів, заснованих на аналізі прибутку, істотно полегшить роботу податкових органів в умовах нестачі інформаційних ресурсів щодо ринкових цін.

3. Упровадження в практику угод про попереднє встановлення цін, чітка регламентація їхнього функціонування, що усуне невизначеність в обсязі податкових зобов'язань підприємств, знизить їх потенційні судові витрати, полегшить роботу податкових служб України.

4. Введення гнучкої штрафної системи стимулювального характеру з урахуванням подібного досвіду Канади й Австралії, розробка механізмів виконання штрафних санкцій. На думку автора, найбільш адекватним рішенням для України є зміна сум штрафів залежно від позиції підприємства:

збільшення штрафів у випадках, якщо підприємство не може обґрунтувати свою позицію щодо застосування трансфертних цін; не вжило заходів з установлення ціни, максимально близької до рівня ринкової; втручається в діяльність податкових органів з метою запобігання корегуванню податкової бази; надає неповну, несвоєчасну інформацію, неправильно оформлену документацію щодо трансакцій;

зниження штрафів у випадках, якщо підприємство може обґрунтувати свою позицію; добровільно розкриває інформацію до або після повідомлення про податкову перевірку, що наближається, тощо.

5. Прийняття конкретних вимог до оформлення і ведення документації, що підтверджує політику підприємств у галузі ТЦ. В інформації про трансакції повинні бути зазначені: предмет і умови угоди, взаємозв'язок учасників угоди, обраний метод ціноутворення, його обґрунтування, стратегія підприємства та інші фактори, які впливають на величину цін.

6. Формування державних органів, що регулюють виконання законодавчих норм у галузі ТЦ.

У результаті розробки нормативно-правового забезпечення, що вимагає певного часу, слід сформувати механізми виконання законодавчих норм. Виконавчий етап включає наступне.

1. Створення при податковій адміністрації України експертного відділу з ТЦ, в обов'язки якого входить:

створення чіткої системи контролю за переказом фінансових ресурсів в операціях взаємозалежних структур, за виконанням установлених нормативних вимог;

введення в дію механізмів підписання попередніх угод, накладення й стягнення штрафних санкцій;

допомога працівникам податкових органів на місцях;

формування судової практики ведення справ у галузі ТЦ;

формування інформаційної бази даних, у яку повинні входити: перелік підприємств, відносно яких порушуються судові справи стосовно ТЦ; трансфертні ціни, які потенційно використовуються з метою ухилення від сплати податкових і митних платежів (виявлення "високоризикових" підприємств може здійснюватися на основі таких критеріїв, як систематичне відхилення цін від середньоринкових, розмір підприємства, висока частка розрахунків у негрошовій формі, висока частка зовнішньоторговельних операцій та ін.).

2. Включення в процес проведення аудиту підприємств перевірки на предмет використання ними трансфертних цін.

3. Налагодження співробітництва з податковими органами країн-сусідів, постійний обмін інформацією з ними, а також розвиненими країнами, організацією ОЕСР про угоди великих взаємозалежних структур із застосуванням трансфертних цін.

Зазначені засоби державного регулювання ТЦ дозволять вивести процес його регулювання на підприємствах України на рівень міжнародних стандартів і вимог ОЕСР, знизять негативний вплив міжнародного й національного ТЦ на державний бюджет; підвищать рівень обґрунтованості операцій взаємозалежних осіб та рівень доходів до державного бюджету країни.

Література: 1. Крылов В. М. Трансфертные цены: основные функции и проблемы // Финансы и кредит. – 2002. – №7. – С. 20 – 23. 2. Transfer Pricing Guidelines for Multinational Enterprises and Tax Administrations. – OECD: OECD Publishing, 2001. – 256 p. 3. Transfer Pricing Global Reference Guide. – Ernst & Young International Tax Services: Ernst & Young International Ltd, 2006. – 80 p. 4. Бурцева А. М. Трансфертное ценообразование: международный опыт // Российский налоговый курьер. – 2003. – №24. – С. 47 – 52. 5. Закон України "Про оподаткування прибутку підприємств" від 28.12.94 р. №334/94-ВР // <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=334%2F94-%E2%F0> 6. Непесов К. Регулирование налогообложения при трансфертном ценообразовании в российском и зарубежном законодательстве / К. Непесов, И. Турнин // Научные труды "Налоговая реформа в России: анализ первых результатов и перспективы развития". – М.: Институт экономики переходного периода, 2003. – №50Р. – С. 302 – 361. 7. Закон України "Про податок на додану вартість" від 03.04.97 р. / №168/97-ВР // <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=168%2F97-%E2%F0> 8. Закон України "Про податок з доходів фізичних осіб" від 22.05.03 р. №889-IV // <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=889-15> 9. Закон України "Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами" від 21.12.2000 р. №2181-III // Відомості Верховної Ради. – 2001. – №10. – С. 44. 10. Національне Положення (стандарт) бухгалтерського обліку №23 "Розкриття інформації щодо пов'язаних сторін" від 18.06.01 р. №303 // Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку: нормативна база. – Харків: Курсор, 2002. – 168 с. 11. Постанова Правління Національного банку України "Про переказування коштів у національній та іноземній валюті на користь нерезидентів за деякими операціями" від 30.12.03 р. №597 // <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0159-04>.

Стаття надійшла до редакції
30.10.2007 р.

УДК 658.15

Семілет О. Г.

ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ

The regulations of forming the organize-economical mechanism of financial resources management are offered in the article.

Причинами кризових явищ на підприємствах практично всіх галузей економіки України є не тільки вплив зовнішніх чинників, а й неадекватне ринковим вимогам управління діяльністю суб'єктів господарювання. Керівники багатьох під-

приємств уже зрозуміли, що самоорганізація ринку має бути доповнена свідомою організацією системи управління підприємством. На жаль, методичних засад побудови такої системи менеджменту в нас поки що не створено. Для їх обґрунтування необхідне розуміння причин взаємодії та зв'язків, що спостерігаються в системі підприємства й навколишньому середовищі, та переорієнтування цієї системи на нові принципи й методи функціонування.

Чимало ознак свідчить про те, що Україні потрібна зміна механізму управління фінансовими ресурсами підприємствами. Вона об'єктивно зумовлена розвитком як економічних, ринкових відносин, так і соціальних аспектів господарювання. Безумовно, зазначені проблеми управління підприємством і раніше не були поза увагою науковців. Е. Мейо підкреслював, що адекватна метафора організації — не механізм, а організм, який має потреби, що можуть бути задоволені через взаємодію із зовнішнім середовищем. У працях А. Маслоу, К. Алдерфера, Д. Мак-Грегора, М. Маккобі пропонувалися різні методи інтеграції людських потреб із потребами організацій. Із дослідження проблеми управління фінансовими ресурсами підприємств, яке представлено такими вченими, як І. А. Бланк, М. С. Дороніна, В. Г. Єлиферов, В. В. Рєпін, В. С. Пономаренко, випливає необхідність розробки вдосконаленого механізму управління фінансовими ресурсами, що відповідав би сучасним умовам господарювання.

Проте саме зараз необхідність перегляду парадигми механізму управління стає відчутною настільки, що вимагає свого спеціального методологічного та методичного забезпечення.

Тому метою дослідження є визначення існуючої системи організації управління фінансовими ресурсами підприємства та організаційно-економічного механізму управління фінансовими ресурсами підприємства для прийняття ефективних управлінських рішень як щодо окремих структурно-функціональних елементів, так і в цілому за підприємством.

У результаті проведеного дослідження етапів та процедури процесу ухвалення рішення щодо формування фінансових ресурсів підприємства в роботах [1 – 3] процес формування механізму управління можна подати у вигляді певної послідовності кроків (рис. 1).

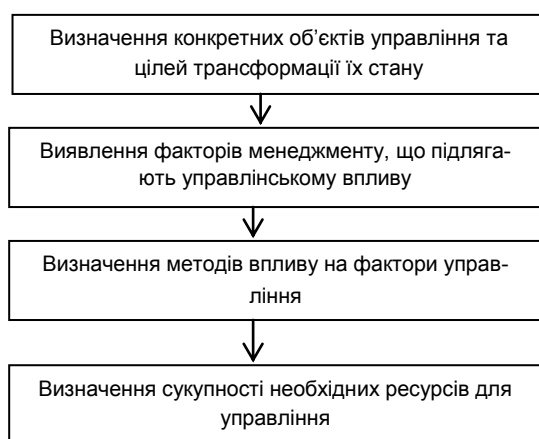

Рис. 1. Процес формування механізму управління

Перший крок — визначення конкретних об'єктів управління й цілей трансформації стану або діяльності цих об'єктів, узгодження цілей з інтересами суб'єктів системи. Як об'єкти управлінської дії можуть розглядатися первинні ланки сфери виробництва та послуг (окремі підприємства, які існуючі, так і знов створювані); інфраструктурні елементи ринку; певні галузі; території; інвестиційні процеси й ін., тобто все те, на що направлена увага для забезпечення умов підвищення ефек-

тивності виробничої діяльності [1; 4]. У сукупності об'єкти й цілі управління відносно них відображаються в конкретній програмі. Відповідно до принципу вимірності виникає необхідність трансформації цілей у конкретні завдання (критерії управління).

У якості критеріїв управління можна використовувати динаміку наступних показників:

темпу зростання інвестицій (залучення у відтворювальний процес власних фінансових ресурсів підприємств, інвестиційних кредитів за рахунок внутрішніх заощаджень, зовнішніх інвестиційних кредитів, прямих інвестицій);

рівня капіталізації виробництва в пріоритетних галузях економіки (стратегічні плани підприємств за капіталізацією);

показників підвищення ефективності господарських зв'язків на ринку товарів, послуг, капіталу (зниження фінансового ризику в економіці регіону);

показників підвищення ефективності структури виробництва і споживання.

Другий крок у побудові механізму управління фінансовими ресурсами полягає у виявленні чинників управління, на які необхідно діяти, щоб виконати завдання й добитись поставлених цілей. Такими чинниками, як свідчить аналіз [2; 3; 5 – 8], можуть вважатися властивості й елементи об'єкта управління в цілому, властивості цих елементів, їх зв'язку з іншими елементами, зв'язку об'єкта управління з інвестиційним середовищем. Оскільки об'єкт управління (в даному контексті – система управління фінансовими ресурсами) володіє властивостями системності, зміна стану того або іншого чинника під впливом управляючої дії призводить до зміни стану об'єкта управління в цілому або окремих його частин. Для організації дії на чинники управління різної природи необхідно виявити їх сукупність і ступінь відповідності чинників критеріям управління, з тим щоб оцінити потребу й можливість мобілізації ресурсів для приведення чинників управління у відповідність до поставленої мети (критерію) [2].

Ступінь узгодженості критеріїв та чинників управління можна оцінити зіставленням планованих і досягнутих показників стану чинників і показників результатів (витрат, ефектів, ефективності), досягнення яких забезпечується мобілізацією вказаних чинників.

Третій крок у формуванні механізму управління полягає у встановленні методів дії на чинники управління. Характер дії залежить від природи чинника і його сприйнятливості до тих або інших методів дії [2; 6; 8]. Комплексність методів дії на чинники різної природи визначає об'єктивну необхідність формування комплексного механізму управління й реалізації фінансовими ресурсами. За допомогою методів управлінської дії формуються ресурси, необхідні для регулювання виробничих процесів, здійснюються практичні заходи, що забезпечують організуючу дію управлінських структур на господарські об'єкти.

З точки зору автора, сукупність форм, прийомів, методів організації процесу управління фінансовими ресурсами підприємства та способів кількісного вимірювання змін становить організаційно-економічний механізм управління фінансовими ресурсами підприємства, який подано на рис. 2.

На думку автора, в ході формування механізму управління фінансовими ресурсами повинні бути враховані групи чинників, які в сукупності є складовими інвестиційного потенціалу, а також складові ресурсно-сировинного, трудового, виробничого, інноваційного, інституційного, інфраструктурного, фінансового, споживацького потенціалу.

Ефективність управління фінансовими ресурсами підприємства залежить від досконалості форм, прийомів і методів, необхідних для вирішення поставлених завдань, та способів кількісного визначення змін як за окремими структурно-функціональними елементами, так і в цілому за підприємством.

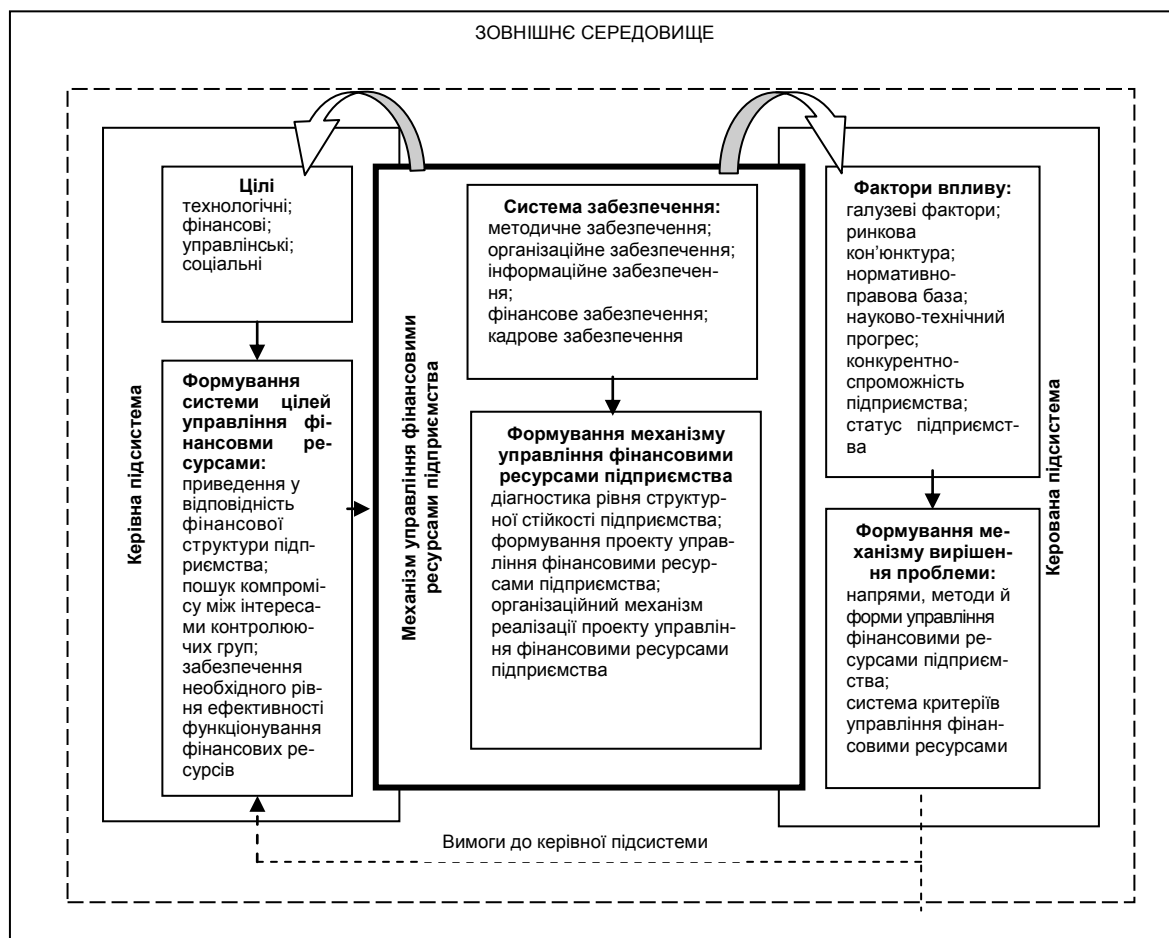

Рис. 2. Організаційно-економічний механізм управління фінансовими ресурсами підприємства

Для забезпечення використання переваг системного підходу до вивчення складних явищ конструктивною засадою розроблення методології механізму управління може стати впевненість багатьох авторів у доцільності виділення в системі управління двох підсистем: керівної та керованої. У цьому разі їх ефективній взаємодії саме і слугує механізм управління. Думку сучасних дослідників [2; 5; 6; 8], які вважають, що цей механізм як складова частина системи управління забезпечує вплив на чинники результатів діяльності керованого об'єкта, можна також вважати конструктивною. Вона допомагає зрозуміти процеси, які відбуваються в системі управління, та роль його механізму в досягненні бажаного результату.

Керівна підсистема, реалізуючи свої загальні й спеціальні функції, створює керовану підсистему та алгоритм упорядкування традиційної взаємодії з навколишнім середовищем, яка набуває форми економічних і соціальних процесів, що організуються та здійснюються за певним планом для взаємного задоволення потреб підприємства й навколишнього середовища. Однак у сучасних трансформаційних умовах з'являються проблеми в зовнішньому або внутрішньому середовищі, що порушують принцип взаємовигідного задоволення потреб. Недосягнута мета (значні відхилення потреби від рівня її задоволення) зумовлює нові потреби — переглянути цілі, сформульовані керівною підсистемою, ресурси для їх реалізації, організацію економічних і соціальних процесів підприємства тощо.

Посилаючись на рис. 2, можна зазначити, що механізм управління фінансовими ресурсами підприємства — це інформаційна система. Категорія "механізм" уже давно широко використовується в науковій літературі як ефективний інструмент дослідження різних процесів [1; 2]. Однак сутність цього поняття ще потребує уточнення й методологічного обґрунту-

вання. Це створює певні труднощі і в наукових дискусіях, і в розробленні конкретних методичних рекомендацій.

Маючи на увазі надзвичайну важливість урахування динамічності процесів, що відбуваються на підприємстві та навколо нього, основною функцією механізму управління доцільно вважати вплив на чинники результатів діяльності керованої підсистеми. Тобто системно механізм управління в певному розумінні можна визначити як інструмент упорядкування, "організацію організації системи" в часі та просторі [2].

Будь-який механізм як система має власну структуру, організацію та форми. Головним елементом механізму управління є метод, спосіб впливу на керований об'єкт [2]. Суб'єкт господарювання керується у своїй діяльності параметрами, котрі виконують функції орієнтирів, норм, важелів, відображених інформаційно. Серед цих параметрів, що є підставою для прийняття рішень і формулюються менеджерами, особливу роль відіграють критерії, які дають змогу проаналізувати діяльність. Форми механізму відтворюють основні компоненти механізму в інформаційному вигляді, завдяки чому його можна аналізувати та оптимізувати. Наприклад, однією з форм економічного механізму є план (техніко-економічний, або цільова програма), формою господарських зв'язків — договір; формою соціального управління виступають норми культури (етичний кодекс підприємства та ін.).

Суб'єкти господарювання використовують різні методи управління як складні інструменти досягнення поставлених цілей. У свою чергу, кожен метод має власну структуру, елементи, інструменти та важелі, свої особливі ресурси, що відповідають якості керованого аспекту системи. Діяльність здійснюється з дотриманням певних правил, принципів, забезпечується відповідними ресурсами.

Отже, функціонування підприємства організоване, воно саме по собі є системою організованою. Їй властиві, з одного

боку, механізм взаємодії внутрішніх елементів та процесів, а з іншого — механізм організації зовнішньої взаємодії з навколишнім середовищем. Робота цих двох механізмів і регулюється механізмом управління. Зовнішній механізм визначається характерними способами діяльності підприємства, які в сучасній літературі [1 — 8] розглядаються системно й часто називаються "поведінкою організації". Ця комплексна характеристика підприємства сприймається як узагальнювальна — в ній концентровано втілюються якості його внутрішніх соціальних процесів, тактика і стратегія відносин із суб'єктами зовнішнього середовища, а також принципи, методи, параметри та ресурси цих процесів.

У даному дослідженні автором запропоновано та обґрунтовано порядок формування механізму управління фінансовими ресурсами підприємства та визначено його складові, встановлено взаємозв'язки між ними.

Результати дослідження можуть спрямовуватись на забезпечення загального взаємозв'язку та взаємозалежності, що дозволяє подолати дисбаланс і невідповідність внутрішньої структури підприємства зовнішнім умовам.

Література: 1. Бланк І. А. Стратегія й тактика управління фінансами. — К.: МП "ІТЕМ Лтд", СП "АДЕФ- Україна", 1996. — 354 с. 2. Дороніна М. С. Управління економічними та соціальними процесами підприємства. Монографія. — Харків: Вид. ХДЕУ, 2002. — 432 с. 3. Сажина М. А. Экономическая теория. Учебник для вузов / М. А. Сажина, Г. Г. Чириков. — М.: Изд. "Норма" (Изд. группа "Норма — ИНФРА-М"), 2001. — 456 с. 4. Пономаренко В. С. Стратегічне управління підприємством. — Харків: Основа, 1999. — 620 с. 5. Бажин І. І. Исследование систем управления: Компакт-учебник. — Харьков: Консум, 2004. — 336 с. 6. Гриньова В. М. Проблеми розвитку інвестиційної діяльності: Монографія / В. М. Гриньова, В. О. Коюда, Т. І. Лепейко, О. П. Коюда; [За заг. ред. В. М. Гриньової. — Харків: Вид. ХДЕУ, 2002. — 464 с. 7. Елиферов В. Г. Бизнес-процессы: Регламентация и управление: Учебник / В. Г. Елиферов, В. В. Репин. — М.: ИНФРА-М, 2004. — 320 с. 8. Уманців Ю. Холдингові компанії — сучасні форми інтеграції підприємств / Ю. Уманців, Г. Уманців // Підприємство, господарство і право. — 2002. — №3. — С. 107 — 110.

Стаття надійшла до редакції
20.10.2007 р.

УДК 330.45:658

Тімонін О. М.
Ларіна К. В.

ТЕХНІЧНЕ ПЕРЕОЗБРОЄННЯ Й ОРГАНІЗАЦІЙНО-ТЕХНІЧНИЙ РІВЕНЬ ВИРОБНИЦТВА: СУТНІСТЬ ТА ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК КАТЕГОРІЙ

In the article the entity of the technical development process of enterprise in marketing management conditions is studied. The theoretical approaches to the terminology "technical reequipment" and "organization-technical level" are considered.

На сучасному етапі розвитку економіки важливим фактором забезпечення ефективності виробництва і конкурентоспроможності продукції виступає технічний розвиток. Якщо раніше питання технічного розвитку вирішувались централізовано галузевими і державними органами, то в умовах ринку підприємствам необхідно самостійно визначати стратегію сво-

го технічного розвитку, здійснювати орієнтоване на ринок стратегічне управління цим процесом.

Найбільш важливу роль у процесі технічного розвитку діючого виробництва відіграють реконструкція й технічне переозброєння, які дозволяють створити необхідні технічні, організаційні та економічні передумови для забезпечення ефективного впровадження й використання технічних нововведень.

У зв'язку з цим виникає об'єктивна необхідність подальшого вдосконалення понятійного апарату через узагальнення основних категорій процесу технічного розвитку виробництва.

Роботи багатьох вчених, серед яких: В. П. Александрова, М. А. Віленський, О. П. Градов, Б. М. Гринчель, В. М. Гриньова, А. М. Золотарьов, М. О. Кизим, С. Я. Луцкий, Л. І. Нейкова, О. С. Паламарчук, В. С. Пономаренко, С. Г. Селіванов, Д. М. Черваньов, М. Г. Чумаченко та інші, присвячені дослідженню різних аспектів проблеми управління технічним розвитком підприємств. Проте актуальним є подальше дослідження і конкретизація визначень категорій "технічне переозброєння", "організаційно-технічний рівень виробництва" та зв'язок цих понять з процесом технічного розвитку підприємства в умовах ринку.

М. Г. Чумаченко під технічним розвитком розуміє впровадження науково-технічних досягнень у виробництво за рахунок усіх форм розширеного відтворення [1]. У роботі В. М. Кузьмеля технічний розвиток розглядається як процес формування й удосконалення технічної бази підприємства, який зорієнтований на кінцеві результати його виробничо-господарської, комерційної та іншої діяльності [2].

П. Е. Бельський розглядає технічний розвиток як об'єкт управління, який включає різні форми, що забезпечують відтворення основних фондів [3]. Автор пов'язує форми технічного розвитку з формами відтворення основних фондів підприємства, які класифіковано в дві групи: перша — підтримки виробництва, до якої належать капітальний ремонт і просте оновлення, друга — розвитку виробництва (екстенсивного та інтенсивного), до якої належать усі інші форми відтворення основних фондів (рис. 1).

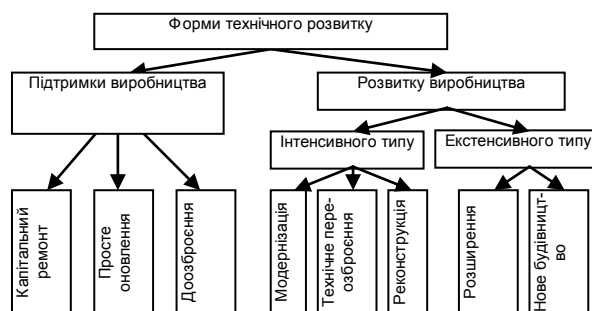

Рис. 1. Класифікація форм технічного розвитку підприємства

Наведені форми технічного розвитку — це стадії процесу розвитку виробничого потенціалу підприємства, найбільш прості, що здійснюються в короткі терміни і можуть виходити як елементи (напрями) в більш складні стадії [3]. Так, модернізація обладнання — це один із напрямків технічного переозброєння виробництва.

Як відомо, екстенсивні форми технічного розвитку створюють умови для генерації кількісних змін через використання у виробничому процесі додаткових матеріальних, фінансових та енергетичних ресурсів, що дозволяє підприємству адаптувати масштаби виробництва до змін платоспроможного попиту. Тоді як якісних інноваційних змін можливо досягти тільки на основі інтенсифікації процесів відтворення основних виробничих фондів.

Аналіз відтворювальної структури інвестицій в основний капітал в обробній промисловості по Харківській області за період з 2000 по 2005 рік, за статистичними даними, свідчить про значну частку капіталовкладень, спрямованих на технічне переозброєння, модернізацію та реконструкцію діючих підпри-